

Саша Радојчић

КЊИГА О ПРОЛАЗНОСТИ

Ласло Блашковић, *Прасвршеџак*,
Архипелаг, Београд, 2016.

Када би критичари причали бајке, онда би бајка о овој књизи почињала речима: Био једном један млади песник... Тај однос је један од важнијих чинилаца тематско-мотивских слојева збирке песама *Прасвршеџак* Ласла Блашковића, један од њених основних проблема, и окосница тумачења које ћу овде понудити.

Ласло Блашковић (1966) није усамљен међу писцима који су се, после неколико успешних књига песама, окренули прози, посебно роману као вероватно најзахтевнијој прозној врсти. Али за свих ових двадесетак година, колико траје његова делатност као романописца, Блашковић није напуштао поезију. *Прасвршеџак* је његова трећа песничка књига у овом веку. Своју привлачност она дугује томе што је у њој изложено пишчево самопреиспитивање, а још више томе што то самопреиспитивање није пожурило до одговора, него је смогло снаге да остане у упитном облику. Последња песма у књизи препуна је упитника (знакова интерпункције), а то није случајно. Ова збирка садржи аутопоетичке елементе, као и, још изразитије, сагледавање егзистенције која стоји иза песничког текста. Она зато спада у чисту лирску врсту; али питање њеног статуса ни у ком случају није тиме затворено.

Прасвршеџак је брижљиво компонована, у многим детаљима изнутра вешто повезана књига. Она у себи крије најмање једну наративну нит, скицу или наговештај породичне хронике са фотографијом као мотивском окосницом. Обратимо пажњу, затим, на игру са бројним преклапањима наслова песама и циклуса, почев већ са уводном и завршном песмом. Та игра, као и духовита повезивања звучача и значења речи у појединим пе-

смама („магичном шар, рене, планином”, „као пас који јури свој сонетни реп”), или, чешће, извртања устаљених говорних навика („док тонуо сам у густу маст своје пропасти”, „имена / свих ситних светлаца / или светаца”), подсећају на Блашковићеву рану поезију, која је своју инспирацију налазила у надреализму и његовој слободној, неспутаној асоцијативности. Ипак, оне песме у књизи *Прасвршећак*, које се окрећу темељним егзистенцијалним питањима, изгледају ми куд и камо занимљивије од оних песама у истој тој књизи, које у надреалистичком маниру мељу мливо својих духовитих асоцијација. Досетке су кратког даха.

Данас је Блашковићева поезија другачија, иако надреалистички траг није избледео. Уместо на ефектима језичких догађаја, она све чешће инсистира на ефектима доживљаја, на стварности која није језичка. То, међутим, не значи да се овај песник препустио неоверистичком низању слика стварности, иако се поједине његове песме, међу којима и уводна, под насловом „Клатно”, сасвим приближавају таквом поступку. До стварности се у *Прасвршећку* не долази, у првом реду, преко слика замрзнутих тренутака, него кроз временски ток, при чему се активирају две способности које су уобичајено чешће упошљене код прозних писаца него песника: способности меморије и наратије. Вероватно је то добит коју је *песник* Блашковић стекао старајући се око прозе, вештина да се појаве посматрају динамички, као процеси који трају у времену и чији почетак морамо памтити на крају, уколико нам је стало до целовитог разумевања.

Свест о времену и посебно, о себи у времену, у *Прасвршећку* се артикулише као питање, као проблем; одредићу га као питање о пролазности, које се на егистенцијалном плану јавља као проблем старења. „Мојој поезији / одговарало би обличје / младића”, тврде стихови са почетка књиге; али време је оставило белеге на том *обличју*. Песма „Равна црта” (реч је о црти на кардиограму) набраја делове органске машине човековог тела који су временом морали да буду поправљени. Али ремонтовање организма, које називамо лечењем, може само да успори, не и да отклони процес старења.

Овај општељудски проблем изгледа да је прилично важан за бар један део песника који су се са првим збиркама појавили у нашој књижевности око 1990. Поменућу само двоје Блашковићу генерацијски блиских песника, чије су се последње књиге, стицајем околности, појавиле код истог издавача, Архипелага: Ану Ристовић и Сашу Јеленковића. И њихове збирке (*Чистићина*, односно *Педесет*), у својим најважнијим слојевима, исказују свест о старењу и смртности. То као да је онај добро познати, изанђали школски пример силогизма пронашао егзистенцијалну примену: Сви људи су смртни, Сократ је човек, дакле... Али песници не закључују дедуктивно, просто мењајући у овој формули Сократово име својим именом. Они полазе од свог постојања, а њихови закључци су интуиције.

Један од индикатора важности питања о пролазности за нову књи-гу Ласла Блашковића јесте то што се већина песама у њој уобличава као евокација неког доживљаја. Обратимо пажњу на почетне исказе: „Једном сам”, „Кад сам био”, „Никада нисмо имали”, „Мој први фото-графски апарат”, „Недавно сам се”, „Када смо онда”... Други инди-катор је то што песник конфронтира средства којима је човеку могуће да пружи какав-такав отпор пролазности: живо сећање, с једне стра-не, и с друге, технолошку протезу сећања – фотографију, како ону ко-ја се добија са целулоидног филма, тако и ону која постоји у виду дигиталног записа. И сећање и фотографија имају задатак да сачувају неки тренутак, изглед неке особе, места или догађаја. У понирању се-ћањем у дубину индивидуалне историје Блашковић иде до времена када „Нисам знао / за себе” (песма „Блиц”), времена најранијег иску-ства. Наравно, и сећање и фотографија могу да сачувају пред прола-зношћу и потпуно ефемерне тренутке – и Блашковић се не устручава да састави ретроспективну песму о таквом тренутку, која се обично окончава проширеном поентом или неком врстом лирског комента-ра (песме „Мршава дупе из ноћног клуба”, „Живот у пирамиди”).

Сва ова интроспективна делатност *Прасвршејка* налази, у завршној песми, још једну тему: однос између песника и прозаисте, поезије и про-зе, питање о интерном односу саме те песничке књиге која се служи неким прозним средствима. На први поглед, одговор на дилему о томе да ли у овом односу претежу сличности или разлике, није тежак.

Проза је претежно фикција, а поезија претежно израз. Од прозе не очекујемо истину, а од поезије очекујемо истинољубивост; то је велика разлика. Ствар се компликује када се запитамо – чега је поезија израз, и када на то питање одговоримо – израз индивидуалне егзистенције, израз песничког Ја. Јер, уколико су у праву новије теорије личног иденти-та, по којима је тај идентитет нестабилан, мозаички, дискурзивно кон-струисан, онда нисмо далеко од закључка да је то Ја такође једна фикција, само на другачијем нивоу од прозне фикције. И ако је, како то кажу завршни стихови Блашковићевог *Прасвршејка*, умор од приче – поче-так песме, прапочетак, није ли онда реч само о смењивању једног облика фикције другим њеним обликом? Да ли у том случају ишчеза-ва оно Ја које проговара у стиховима ове књиге, не више младо, са ме-ханизмом који полако отказује, које се бори да не заборави, да не буде заборављено? Или ипак опстаје?

Када би критичари причали бајке, онда би бајка о овој књизи, као и свака бајка, имала сретан крај, и завршавала би се речима: ... и остао је песник до краја живота.